

Proeftentamen VMBO-GL en TL

2018 - 2019

Periode 3
maart 2019

economie 4TL

versie PTT

Bij dit tentamen hoort een uitwerkbijlage en een bronnenboekje

Dit tentamen bestaat uit 30 meerkeuze vragen en 20 (meervoudige) open vragen verdeeld over vier opgaven. Dit tentamen gaat over de hoofdstukken 6, 7 en 8 van Pincode, leerboek VMBO 4 GT.

Achter elk vraagnummer staat op het antwoordenblad hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden. Voor dit tentamen heb je 100 minuten.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Open vragen

- Geef niet méér antwoorden dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd, geef er dan twee en niet méér. Alleen de eerste twee redenen kunnen punten opleveren.
- Vermeld alleen de berekening als een berekening gevraagd wordt. Als een gedeelte van de berekening goed is, kan dat punten opleveren. Een goede uitkomst zonder berekening levert geen punten op als er een berekening gevraagd wordt
- Bij foutief afronden wordt één punt in mindering gebracht.
- Als er bij een som een berekening wordt gevraagd en deze ontbreekt krijg je geen punten.
- Elk goed antwoord op een meerkeuzevraag levert 1 punt op. Voor de open vragen kun je in totaal maximaal 42 punten halen.

lees verder ►►►

LET OP:

- LEES ALLE VRAGEN ZORGVULDIG
- SCHRIJF DE ANTWOORDEN VAN DE MEERKEUZE VRAGEN MET EEN HOOFDLETTER IN DE DAARTOE BESTEMDE RUIMTE OP HET ANTWOORDENBLAD
- BEDRAGEN AFRONDEN OP GEHELE EURO'S, TENZIJ ANDERS STAAT AANGEGEVEN
- DE UITKOMSTEN VAN DE BEREKENINGEN VAN DE TE BETALEN BELASTINGEN ALTIJD IN GEHELE EURO'S, WAARBIJ € 601,99 WORDT AFGEKAPT OP € 601.
- NIET MET POTLOOD SCHRIJVEN

lees verder ►►►

Vraag 1. (H6) **Belastingsoorten**

Welke bewering is **juist**?

- A. De loonbelasting is een indirecte belasting omdat de werkgever deze afdraagt aan de belastingdienst en de werknemer niet.
- B. De omzetbelasting is een directe belasting omdat deze meteen betaald wordt als je iets koopt.
- C. De vennootschapsbelasting is een directe belasting want deze wordt geheven op de winst van rechtspersonen.
- D. De dividendbelasting is een indirecte belasting omdat deze door de vennootschap wordt ingehouden op het dividend en daarna afgedragen aan de fiscus.

Vraag 2. (H6) **Laag tarief BTW**

Een verhoging van het lage BTW -TARIEF van 6% naar 9% kan, volgens sommige economen, ongunstige gevolgen hebben voor prijsstijgingen. Burgers zullen hierdoor minder producten met het lage tarief gaan kopen.

Bij een verhoging van het lage BTW-tarief van 6% naar 9%:

- A Stijgen de afdrachten laagtarief met 50% en stijgen de prijzen met 2,8%
- B Stijgen de afdrachten laagtarief met minder dan 50% en stijgen de prijzen met 3%
- C Stijgen de afdrachten laagtarief met 50% en stijgen de prijzen met 3%
- D Stijgen de afdrachten laagtarief met minder dan 50% en stijgen de prijzen met 2,8%

Vraag 3. (H6) **EMU-schuldquote**

De staatsschuldquote is het totale bedrag aan overheidsschuld als percentage van het bruto binnenlands product (BBP). Dit wordt ook wel de EMU-schuldquote genoemd. Deze schuldquote daalt zeker als:

- A Er een begrotingsoverschot is en het BBP stijgt
- B Er een begrotingsoverschot is en het BBP daalt
- C Er een begrotingstekort is en het BBP stijgt
- D Er een begrotingstekort is en het BBP daalt

Vraag 4. (H6) **Recessieverschijnselen**

Als gezinnen en bedrijven langdurig minder besteden wordt vaak gesproken over een recessie. Welke verschijnselen doen zich voor tijdens een recessie?

- A De prijzen stijgen sterker en de werkloosheid neemt toe
- B De prijzen stijgen minder sterk en de werkloosheid neemt toe
- C De prijzen stijgen sterker en de werkloosheid neemt af
- D De prijzen stijgen minder sterk en de werkloosheid neemt af

Vraag 5. (H6) **Recessie bestrijden**

Tijdens een recessie nemen de belastingontvangsten af en de uitkeringen nemen toe, dus de overheid ziet het tekort op de begroting toenemen. Om uit een economische recessie te komen, kan de overheid een aantal dingen doen. Welke van onderstaande maatregelen zijn nodig om uit een recessie te komen.

- A Belastingen verhogen en bezuinigen op de uitgaven
- B Belastingen verlagen en bezuinigen op de uitgaven
- C Belastingen verhogen en de uitgaven laten stijgen
- D Belastingen verlagen en de uitgaven laten stijgen

lees verder ►►►

Vraag 6. (H6) **Progressief of proportioneel stelsel**

In sommige politieke partijen is men voorstander van de zogenaamde flat taks. Dan betaalt iedereen bijvoorbeeld 35% belasting over zijn inkomen. Dit noemt men een proportioneel stelsel. Verdien je € 100.000 dan betaal je dus € 35.000 belasting en verdien je € 10.000 dan betaal je € 3.500 belasting. Wie tien keer zoveel verdient als een ander betaalt ook tien keer zoveel belasting maar blijft dan ook tien keer zoveel overhouden.

Vergeleken met een progressief stelsel is een proportioneel stelsel:

- A Nivellerend want als je meer verdient betaal je ook meer belasting.
- B Denivellerend want hoge inkomens betalen evenveel als lage inkomens.
- C Denivellerend want in procenten betaalt een hoog inkomen evenveel als een laag inkomen
- D Niet nivellerend en ook niet denivellerend want in verhouding betaal je allemaal evenveel.

Vraag 7. (H6) **De progressie van ons belastingstelsel**

Gebruik informatiebron 1.

Naarmate je meer verdient betaal je in procenten steeds meer belasting, zo blijkt uit informatiebron 1. Hierdoor nemen de inkomensverschillen in verhouding af.

De reden hiervoor is dat de overheid:

- A De overheid steeds meer geld nodig heeft
- B De spaarcentjes van de kleine spaarders wil ontzien
- C De collectieve lasten naar draagkracht wil verdelen
- D Rijke mensen hun rijkdom niet gunt

Vraag 8. (H6) **Loonheffing**

Loonheffing bestaat uit loonbelasting en premies volksverzekeringen. Dit geldt wordt aan de fiscus betaald:

- A Door de werknemer via een afdracht door de werkgever
- B Door de werkgever, want de werknemer kan dit niet terugvragen
- C Door de werknemer na een aanslag van de fiscus
- D Door de werkgever na een aanslag van de fiscus

Vraag 9 (H6) **Inkomen uit de eigen woning**

In het Nederlandse belastingstelsel kennen we de hypotheekrenteaf trek (HRA). Eigenaren van een koopwoning betalen over de hypotheekschuld ieder jaar een bedrag aan rente dat zij mogen aftrekken van hun belastbare inkomen. Maar zij moeten wel het eigenwoningforfait (EWF) bij hun inkomen tellen. Voor de meeste eigenaren van een koopwoning geldt EWF = 0,75% van de WOZ-waarde.

Welke van de onderstaande uitspraken is juist? Het EWF en de HRA:

- A Leiden tot een extra last voor de eigenaren van koopwoningen
- B Leiden meestal tot een negatief inkomen uit de eigen woning
- C Hebben geen invloed op het belastbare inkomen in box I
- D Hebben alleen invloed op het belastbare inkomen in box III

lees verder ►►►

Vraag 10. (H6) **Paspoort en ID-kaart**

Iedereen moet zich kunnen legitimeren. Daarvoor heb je een identiteitsbewijs nodig, zoals een ID-kaart of een paspoort. Dit document kun je ophalen bij het gemeentehuis na betaling van de leges die neerkomt op € 71,37 voor iemand van 18 jaar of ouder.

Welke uitspraak is juist?

- A Paspoortleges is een indirecte belasting volgens profijtbeginsel
- B Paspoortleges is een directe belasting volgens draagkrachtbeginsel
- C Paspoortleges is een heffing volgens profijtbeginsel
- D Paspoortleges is een heffing volgens draagkrachtbeginsel

Vraag 11. (H6) **Belasting in box III**

Iemand met spaargeld moet over dat spaargeld in box III belasting betalen. Gebruik informatiebron 4. Volgens deze bron moet je over een bedrag van € 50.000 belasting betalen over het vermogensrendement, namelijk:

- A 30% belasting over € 50.000
- B 30% belasting over € 25.000
- C 30% belasting over € 650
- D Niets, want dit valt onder de vrijstelling

Vraag 12. (H7) **De WTO**

De Wereldhandelsorganisatie WTO probeert vrijhandel in de wereld te stimuleren.

Welke van de onderstaande maatregelen bevorderen de vrijhandel in de wereld?

- A Importquota's
- B Exportquota's
- C Afschaffen invoerrechten
- D Verhogen invoerrechten

Vraag 13. (H7) **Exportquote en importquote**

De exportquote van een land bedroeg in 2018 64,2% en de importquote 57,3% van het bruto binnenlands product (BBP).

Wat kun je uit deze gegevens afleiden voor dit land?

- A Een tekort op de betalingsbalans en een gesloten economie
- B Een tekort op de betalingsbalans en een open economie
- C Een overschot op de betalingsbalans en een gesloten economie
- D Een overschot op de betalingsbalans en een open economie

Vraag 14. (H7) **Invoerrechten op chipmachines**

Een chipmachine van een Nederlandse producent kost in Nederland € 150.000. Een soortgelijke machine wordt door een Aziatisch bedrijf gemaakt en zou voor € 100.000 op de Nederlandse markt gebracht kunnen worden. Door de importheffing van 30% is de Aziatische machine veel duurder geworden. Met welk percentage moet de Nederlandse producent zijn prijs verlagen om nu toch nog te kunnen concurreren met een Aziatische chipmachine?

- A 50,0 %
- B 33,3 %
- C 15,4 %
- D 13,3 %

lees verder ►►►

Vraag 15 - **Afspraken in de EMU**

Gebruik informatiebron 2:

Welke EMU-landen voldoen aan de afspraken over de overheidsfinanciën?

- A. Estland en Finland
- B. Luxemburg en Duitsland
- C. Nederland en Oostenrijk
- D. Slovenië en Slowakije

Vraag 16. (H7) **Groei binnen de EMU**

De EMU heeft de euro als gemeenschappelijke munt. De onderlinge handel binnen de EU wordt al niet belemmerd maar binnen de eurozone is deze nog sterker toegenomen, net als de economische groei binnen de EMU.

Dit kan met de volgende verschijnselen verklaard worden:

1. De invoering van de euro vergemakkelijkt het vergelijken van prijzen
2. De inkomens in de EMU-landen nemen sterk toe
3. De handel binnen de EMU wordt nog minder belemmerd
4. De onderlinge handel tussen landen in de EMU neemt toe
5. De economische groei binnen de EMU neemt toe

Kies de juiste volgorde van deze verschijnselen.

Vergeleken met deze landen:

- A 1 → 2 → 3 → 4 → 5
- B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
- C 1 → 3 → 4 → 2 → 5
- D 1 → 3 → 2 → 4 → 5
- E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
- F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

Vraag 17 (H6) **Staatsschuld en begroting**

In 2019 verwacht de overheid dat dankzij een economische groei van 2,5% aan belastingen en sociale premies in totaal € 303,1 miljard te ontvangen en voor in totaal € 294,8 miljard uit te gaan geven. Het EMU-saldo van € 8,3 miljard bedraagt dan 1,0% van het BBP. Hieruit volgt dat de EMU-schuldquote (= staatsschuld als percentage van het BBP) zal:

- A dalen, want de schuld neemt af en het BBP neemt toe
- B dalen, want de schuld neemt af en het BBP neemt af
- C stijgen, want de schuld neemt toe en het BBP neemt toe
- D stijgen, want de schuld neemt toe en het BBP neemt af

lees verder ►►►

Vraag 18 (H7) **Globalisering en arbeidsverdeling**

De wereldhandel groeit door de toenemende globalisering. Dit heeft een groot gevolg voor de welvaart in de landen die daaraan meedoen, maar ook voor de mondiale arbeidsverdeling.

Wat is juist? Door globalisering:

- A Neemt de specialisatie toe en daarmee ook de welvaart
- B Neemt de specialisatie toe maar dit gaat ten koste van de welvaart
- C Neemt de specialisatie af en daarmee ook de welvaart
- D Neemt de specialisatie af maar dit betekent wel meer welvaart

Vraag 19 (H7) **Toeristen uit Japan op de Keukenhof**

Yuki en Hiro zijn toeristen uit Japan en bezoeken de Keukenhof. Is er voor Nederland sprake van import of van export wanneer zij als daar bloembollen kopen? Waarom?

- A Export, want Nederland verdient geld aan buitenlandse bestedingen.
- B Export, want Nederland betaalt geld aan het buitenland.
- C Import, want Nederland verdient geld aan buitenlandse bestedingen.
- D Import, want Nederland betaalt geld aan het buitenland.

Vraag 20. (H7) **Saldo betalingsbalans**

In welk geval wordt het overschot op de betalingsbalans van de EU kleiner?

- A Een Frans gezin staat 3 weken op een camping in Zandvoort aan Zee.
- B Een Nederlands gezin brengt een vakantie door op een camping in Zwitserland
- C Het Amerikaanse bedrijf Google betaalt Nederlandse werknemers die in Amsterdam in het Europese hoofdkantoor werken
- D Een Nederlands bedrijf exporteert machines naar Peru

Vraag 21. (H7) **Taken ECB**

Wat is de taak van de Europese Centrale bank (ECB)?

- A Het verstrekken van kredieten aan bedrijven
- B Het verstrekken van kredieten aan gezinnen die een hypotheek willen
- C Het verstrekken van kredieten aan banken die geld nodig hebben
- D Het verstrekken van kredieten aan de regeringen van EMU-landen

Vraag 22. (H7) **Nederlands handelsoverschot**

Waardoor zal het handelsoverschot zeker kleiner worden?

- A Vergroting van onze export en vergroting van onze import.
- B Vergroting van onze export en verlaging van onze import.
- C Verlaging van onze export en vergroting van onze import.
- D Verlaging van onze export en verlaging van onze import.

lees verder ►►►

Vraag 23. (H7) **Importheffing op Europees staal**

EU VOERT IMPORTHEFFING IN VOOR EUROPEES STAAL

De EU verdenkt Chinese staalproducenten ervan dat zij hun producten onder de kostprijs dumpen op de Europese markt, ten nadele van de lokale staalproducenten. Om de eigen staalindustrie te beschermen tegen oneerlijke handelspraktijken voert de Europese Unie een importheffing in op staal uit China. Deze invoerrechten kunnen oplopen tot 13%.

De directeur van Tata Steel in IJmuiden vreest dat het dumpen van goedkoop staal door China uiteindelijk tot ontslagen kan leiden bij zijn bedrijf. Hieronder staan 3 tussenstappen:

- 1 Tata Steel kan niet genoeg bezuinigen op de loonkosten
- 2 Groter aanbod van staal op de Europese markt
- 3 Tata Steel moet de verkoopprijs van staal verlagen

In welk van de onderstaande regels staan de tussenstappen in een zodanige volgorde dat ze de gedachtegang van de directeur goed weergeven?

- A China dumpst goedkoop staal → 2 → 1 → 3 → ontslagen bij Tata Steel
- B China dumpst goedkoop staal → 2 → 3 → 1 → ontslagen bij Tata Steel
- C China dumpst goedkoop staal → 3 → 1 → 2 → ontslagen bij Tata Steel
- D China dumpst goedkoop staal → 3 → 2 → 1 → ontslagen bij Tata Steel

Vraag 24.(H7) **Nadelen van globalisering**

In veel landen vinden bij elke bijeenkomst van de zeven economische grootmachten (de G7) demonstraties plaats wegens de nadelen die aan de globalisering kleven.

Wat is **geen nadeel** van globalisering?

- A De afname van de kleinschalige manier van produceren
- B Mensen verplaatsen zich over de wereld om te kunnen werken
- C De toenemende macht van multinationale ondernemingen
- D De effecten van grootschalige productie op het milieu

lees verder ►►►

Vraag 25 (H8) **Fair Trade**

In ons land is Max Havelaar een bekend voorbeeld van een organisatie die eerlijk handelen als doelstelling heeft. Daardoor is de prijs van Max Havelaar koffie in de winkel meestal hoger. Toch zijn er veel commerciële bedrijven, zoals warenhuizen, die in hun restaurants deze duurdere koffie schenken.

Welk kenmerk heeft een Fair Trade product **niet**?

- A De producenten hebben zich verenigd in coöperaties.
- B De producenten kunnen rekenen op een minimumprijs, die de kosten van een sociaal- en milieuverantwoorde productie dekt.
- C De producenten ontvangen een extra ontwikkelingspremie, onafhankelijk van de wereldmarktprijs, om ontwikkelingsprojecten op te zetten in hun gemeenschap.
- D De productie van deze producten vindt plaats op grote mondiale schaal.

Vraag 26 (H8). **Microkredieten als hulp**

Met een lening van enkele honderden euro's is een kleine ondernemer in een ontwikkelingsland die niet bij traditionele banken kan lenen erg geholpen. Als hij met dit geld een productiemiddel aanschaft dan is de kans groot dat hij niet alleen het geleende geld maar ook de rente terug kan betalen.

Wat is het voordeel van het laten betalen van rente bij microkredieten?

- A Dan kunnen er meer microkredieten worden verstrekt omdat het risico daarvan door de rente wordt gedekt
- B Dan kunnen er projecten op grote schaal mee gefinancierd worden
- C Dan maken de ontvangers van die kredieten eerder winst.
- D Dan zijn veel grote beleggers erin geïnteresseerd.

Vraag 27 (H8). **Katoenexport**

De katoenuitvoer is van vitaal belang voor verschillende Afrikaanse landen, met name in West- en Centraal-Afrika. Zo vertegenwoordigt de katoenuitvoer 30 à 40 % van de exportopbrengsten van Benin, Burkina Faso, Tsjad en Mali. Katoen is een bekende en veel gebruikte grondstof voor kleding.

In een bepaald jaar is de katoenproductie mislukt. De prijzen stijgen sterk. Zullen de katoen producerende landen in Afrika, de buffervoorraad dan moeten vergroten of verkleinen en waarom?

- A Vergroten, zodat het aanbod afneemt en de prijzen stijgen.
- B Vergroten, zodat het aanbod toeneemt en de prijzen dalen.
- C Verkleinen, zodat het aanbod afneemt en de prijzen stijgen.
- D Verkleinen, zodat het aanbod toeneemt en de prijzen dalen.

lees verder ►►►

Vraag 28 (H8). **Kopererts uit Congo**

Congo is een ontwikkelingsland in Afrika. Het belangrijkste exportproduct is kopererts. Door mechanisatie kan Congo steeds meer kopererts aanbieden en daardoor zakt de prijs op de wereldmarkt .

Welke invloed heeft de daling van het kopererts op de ruilvoet van Congo?

- A De ruilvoet van Congo verbetert omdat steeds meer landen geïnteresseerd zijn in de goedkoper wordende koper van Congo.
- B De ruilvoet van Congo verslechtert omdat steeds minder landen geïnteresseerd zijn in de goedkoper wordende koper van Congo.
- C De ruilvoet van Congo verbetert omdat zij steeds meer koper exporteren om hun import te kunnen blijven betalen
- D De ruilvoet van Congo verslechtert omdat zij steeds meer koper moeten exporteren om hun import te kunnen blijven betalen

Vraag 29 (H8) **Honduras**

De bananenproductie van Honduras is in handen van één grote multinationale onderneming. De arbeid is er goedkoop en de exportprijs kan deze onderneming zelf vaststellen, want de afnemers in het buitenland zijn ook onderdeel van die onderneming. De overheid wil de winst van deze onderneming zwaar belasten. Welk gevolg ligt dan **niet** voor de hand?

- A De onderneming verplaatst zijn productie naar het buitenland.
- B De onderneming zorgt dat zijn winst in dat land zo klein mogelijk is door lagere verkoopprijzen van de bananen.
- C De onderneming zorgt ervoor dat deze regering moet opstappen
- D De onderneming betaalt netjes die extra belasting.

Vraag 30 (H8) **Monocultuur, schuld en ruilvoet**

Een monocultuur met schulden ziet zijn ruilvoet dalen. Het land heeft veel productiefactoren ingezet op de productie van één product en ziet de ruilvoet dalen. Dit is te beschrijven met enkele economische verschijnselen:

- 1 De prijs van het product daalt en de exportopbrengst neemt af
- 2 Voor importen moet meer worden betaald
- 3 De importprijzen stijgen en de exportprijs daalt
- 4 De vraag naar de munt neemt af dus daalt de wisselkoers van de munt

Wat is de juiste volgorde van deze verschijnselen?

- A. Het aanbod blijft stijgen → 1 → 2 → 3 → 4 → De ruilvoet daalt
- B. Het aanbod blijft stijgen → 1 → 2 → 4 → 3 → De ruilvoet daalt
- C. Het aanbod blijft stijgen → 1 → 3 → 2 → 4 → De ruilvoet daalt
- D. Het aanbod blijft stijgen → 1 → 3 → 4 → 2 → De ruilvoet daalt
- E. Het aanbod blijft stijgen → 1 → 4 → 2 → 3 → De ruilvoet daalt
- F. Het aanbod blijft stijgen → 1 → 4 → 3 → 2 → De ruilvoet daalt

Einde meerkeuzevragen

lees verder ►►►

OPEN VRAGEN

Drie opgaven met in totaal 20 vragen waarvoor je 42 punten kunt halen.

Opgave I – Het Nederlandse belastingstelsel

Gebruik in deze opgave de informatiebronnen 3 en 4 in de bijlage.

Esther Tax is bezig haar belastingformulier voor haar aangifte over 2018 in te vullen. Zij heeft een belastbaar inkomen van € 60.000 en wil weten hoeveel inkomensheffing ze moet betalen. Gebruik informatiebron 3.

- 3p **Vraag 31** Bereken de inkomensheffing (belasting en sociale premies) die Esther moet betalen als zij het maximum van de beide heffingskortingen krijgt. Schrijf je berekening op.

Esther woont nu nog in een huurhuis. Zij wil volgend jaar een huis kopen. Om het huis te betalen moet ze een hypotheek afsluiten bij een bank.

- 2p **Vraag 32** Esther financiert een koopwoning (WOZ-waarde = € 300.000) met een hypothecaire lening van € 240.000 waarover zij 2,5% rente per jaar betaalt. Bereken met hoeveel euro haar belastbare inkomen zal dalen.

In het stelsel betalen mensen met een belastbaar inkomen van meer dan € 68.507 per jaar 51,95% belasting over elke euro die ze meer verdienen dan € 68.507. De loon- en inkomstenbelasting (in box 1) in Nederland is een voorbeeld van een progressieve belastingheffing.

- 1p **Vraag 33** Leg uit of de volgende bewering juist is of niet: Als je meer dan € 68.505 per jaar aan belastbaar inkomen hebt dan betaal je over je inkomen 51,95% belasting.

Timo en Sjors, twee vrienden, bespreken wat dit stelsel voor hen betekent. Timo heeft een belastbaar inkomen van € 80.000 per jaar en Sjors van € 19.000 per jaar. Timo zegt dat hij bij overwerk 51,95% belasting moet betalen over het extra inkomen. Sjors zegt dat het gemiddelde belastingpercentage voor hem nog minder is dan 36,55%.

Sjors betaalt uiteindelijk inderdaad minder dan 36,55% belasting.

- 2p **Vraag 34** Leg zonder berekeningen uit waarom Sjors uiteindelijk minder dan 36,55% belasting betaalt.

Sjors heeft op 1 januari 2018 door een erfenis een groot bedrag op de bank staan: € 120.000. Hierover moet in box 3 belasting betaald worden.

- 3p **Vraag 35** Bereken met behulp van informatiebron 4 hoeveel belasting Sjors in box 3 moet betalen.

Opgave II – De inkomens (her)verdeeld

Gebruik bij deze opgave informatiebron 5

In Nederland verdienen 9,2 miljoen werkzame personen in 2017 in totaal € 539,5 miljard. Het BBP bedroeg € 734 miljard.

- 2p **Vraag 36** Bereken in gehele euro's het gemiddelde jaarinkomen per werkzame persoon in 2017.

Hoe dat inkomen over deze werknemers verdeeld is zien we in de figuur in bron 3. Daaruit blijkt onder andere dat de armste 20% van de werkzame personen 0,8% van het totaal verdient en dat de rijkste 20% van de werkzame personen 48,8% van het totaal verdient. De middelste groep van 20% bevindt zich tussen 40% en 60% van de werkzame personen.

- 4p **Vraag 37** Bereken in gehele euro's hoeveel iemand uit de rijkste 20% gemiddeld *per maand* meer verdient dan iemand uit de armste 20%.

Na het betalen van belastingen en sociale premies ontstaat echter een heel andere verdeling. De overheid inde in 2017 voor € 161,5 miljard aan belastingen en sociale premies.

- 2p **Vraag 38** Laat met een berekening zien dat een werkzame persoon gemiddeld per maand € 3.424 overhoudt om zelf te besteden.

De overheid gebruikt het belastinggeld onder andere om een aantal collectieve goederen te bekostigen. Maar de overheid is ook veel geld kwijt aan de nationale schuld, die in 2017 een totaalbedrag van € 411 miljard omvatte.

- 1p **Vraag 39** Bereken hoeveel deze schuld er per werkzame persoon bedraagt.

Volgens de EMU spelregels mag de schuld niet meer dan 60% van het BBP zijn.

- 2p **Vraag 40** Ga met een berekening na of Nederland aan deze EMU-eis voldeed.

- 2p **Vraag 41** Leg uit hoe uit de beide grafieken in informatiebron 5 blijkt dat de inkomens worden genivelleerd door de belastingheffing en de sociale premies.

De middelste 20% van de werkzame personen bevindt zich tussen de 40% en de 60%. Vergelijk hun inkomensaandeel voor en na de belastingheffing en sociale premies.

- 2p **Vraag 42** Ga met informatiebron 5 na of deze groep na belastingheffing en sociale premies een groter aandeel in het inkomen heeft of juist niet.

Opgave III – Internationale handel

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 6 in het bronnenboekje.

Tanisha maakt voor het vak internationale handel een opdracht met als hoofdvraag: Zijn de Europese Unie (EU) en Europese Monetaire Unie (EMU) voordelig voor Nederlandse exporterende bedrijven?

Zij kijkt daarbij vooral naar Oost-Europese landen die lid zijn geworden van de EU. Allereerst gaat Tanisha op zoek naar informatie. Gebruik informatiebron 6.

Vanaf 1995 is de Nederlandse export naar deze Oost-Europese landen enorm gegroeid.

- 2p **Vraag 43** Bereken de procentuele groei van de export naar deze Oost-Europese landen in de periode 1995-2015. Schrijf je berekening op.

Op de website van de EU vindt Tanisha gegevens over de export van Nederland. Daaruit trekt zij twee conclusies. Gebruik informatiebron 4.

- 2p **Vraag 44** Maak van onderstaande conclusies een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad.

Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De export in 2015 van Nederland naar deze Oost-Europese landen is ...(1)... (hoger / lager) dan de export van Nederland naar de EU. De procentuele groei van de export van Nederland naar deze Oost-Europese landen is ...(2)... (hoger / lager) dan de procentuele groei van de export naar de gehele EU.

Gebruik informatiebron 6. In 1995 bedroeg de waarde van de totale export van Nederland naar landen van de EU € 92 miljard.

- 2p **Vraag 45** Bereken het indexcijfer van de export van Nederland naar de gehele EU in 2015, met als basisjaar 1995. Schrijf je berekening op.

De voorgenomen uittreding van het Verenigd Koninkrijk (VK) uit de EU (BREXIT) heeft geleid tot een daling van de wisselkoers van het Engelse Pond (£) ten opzichte van de euro (€). Nederlandse exportbedrijven die naar het VK exporteren, kunnen hier nadeel van ondervinden.

- 2p **Vraag 46** Leg uit waarom een daling van de wisselkoers van het Engelse Pond (£) ten opzichte van de euro (€) nadelig is voor Nederlandse exportbedrijven.

lees verder ►►►

Opgave IV - Ontwikkelingssamenwerking

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 7 en 8 in het bronnenboekje.

Daniëlle is bedrijfsleider van een Wereldwinkel. Wereldwinkels streven naar een gelijkere verdeling van inkomens en goederen in de wereld. De producenten in ontwikkelingslanden krijgen via de Wereldwinkels een 'eerlijke' prijs voor hun producten, dat is vaak bij verkoop via de gewone winkels niet het geval.

Gebruik informatiebron 7.

1p **Vraag 47** Welke vorm van hulp bieden Wereldwinkels aan ontwikkelingslanden?

Daniëlle weet dat je in de schappen van supermarkten naast een 'gewone' reep chocolade ook 'eerlijke' Oxfam chocoladerepen kunt vinden. Zij is benieuwd hoe eerlijk de 'eerlijke' Oxfam chocoladerepen zijn. Van een 'gewone' chocoladereep gaat gemiddeld € 0,01 van de consumentenprijs naar de cacaoboer.

Gebruik informatiebron 8.

2p **Vraag 48** Bereken in eurocenten het verschil dat de cacaoboer voor zijn cacao ontvangt bij een 'eerlijke' Oxfam chocoladereep ten opzichte van een 'gewone' chocoladereep. Schrijf je berekening op.

Ismaël is een geëmigreerde cacaoboer uit Ghana en komt regelmatig een kopje koffie drinken in de Wereldwinkel van Daniëlle. Hij vindt dat de Europese Unie (EU) bezig is met oneerlijke concurrentie. Als hij een 'eerlijke' prijs voor zijn cacaobonen had gekregen, zou hij nog steeds cacaoboer in Ghana zijn.

Ismaël licht zijn mening toe:

- 1 Een 'eerlijke' prijs is voor de producenten in ontwikkelingslanden alleen mogelijk als Westerse landen stoppen met het heffen van invoerrechten.
- 2 Westerse landen zullen dat niet doen uit puur eigenbelang.

2p **Vraag 49** Verklaar beide uitspraken van Ismaël.

Daniëlle en Ismaël concluderen dat de armoede in de ontwikkelingslanden toeneemt door het subsidiebeleid van de EU.

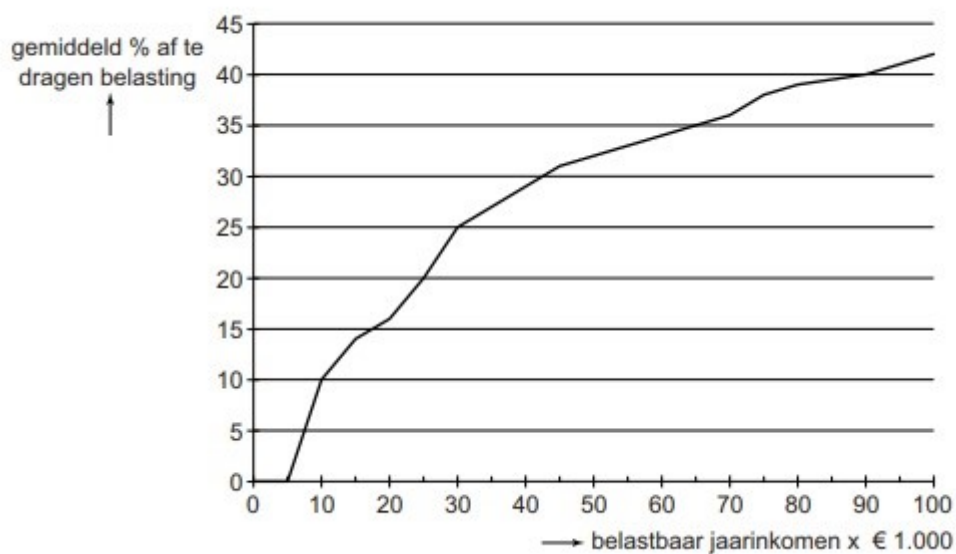
Hieronder staan vijf economische verschijnselen.

- 1 Subsidie EU aan boeren in de EU.
- 2 Inkomen van boeren in ontwikkelingslanden daalt.
- 3 Boeren in ontwikkelingslanden raken hun afzet kwijt.
- 4 Boeren in de EU kunnen een lagere prijs vragen voor hun producten.
- 5 Armoede neemt toe in ontwikkelingslanden.

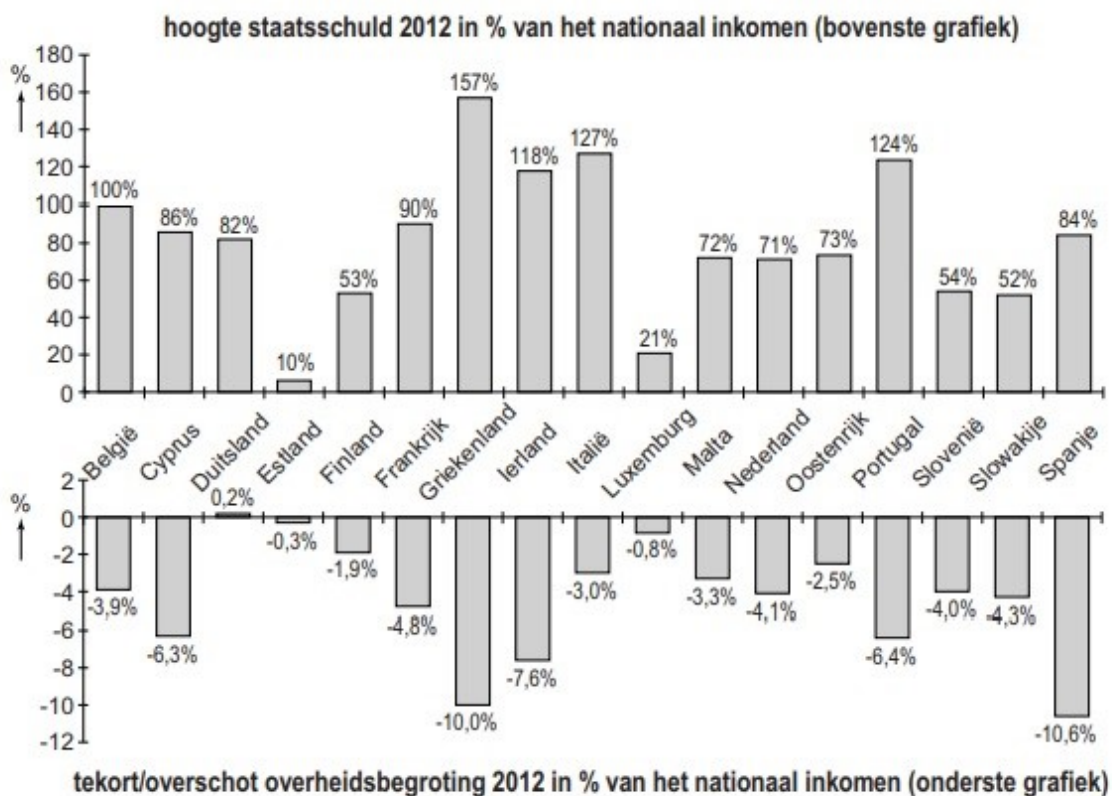
3p **Vraag 50** Zet deze 5 verschijnselen in een logische volgorde. Begin met 1.

Bronnenboekje

Informatiebron 1 –Belastingafdracht naar inkomen

Informatiebron 2 –Crisis in de EMU

Informatiebron 3 – Schijvenstelsel in 2018

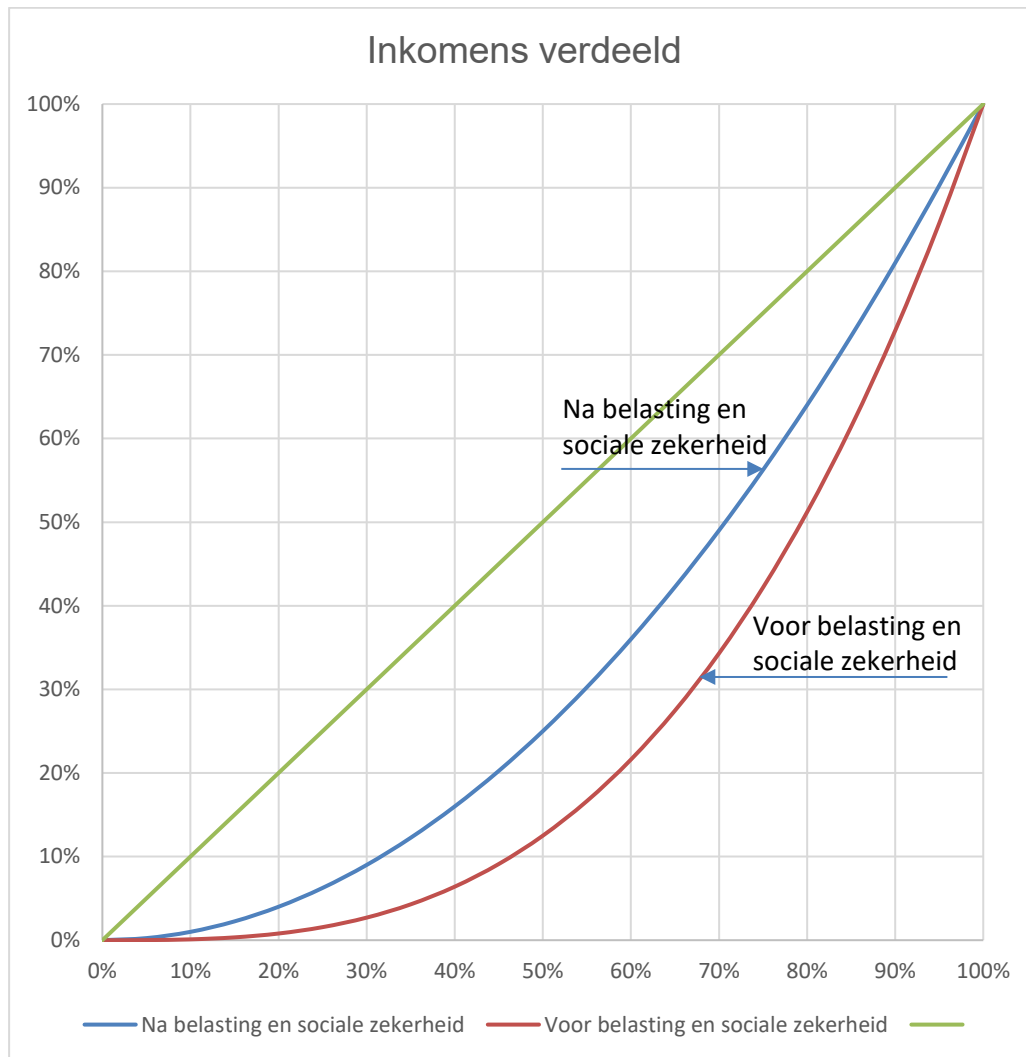
Belastingstelsel box I in 2018 - Jonger dan de AOW-leeftijd					
Schijf	Belastbare inkomen		Tarief	Heffing (maximum)	Totaal bij volle schijven
1	€ -	€ 20.142	36,55%	€ 7.361	€ 7.361
2	€ 20.142	€ 33.994	40,85%	€ 5.658	€ 13.019
3	€ 33.994	€ 68.507	40,85%	€ 14.098	€ 27.117
4	€ 68.507		51,95%		
Het eigenwoningforfait = 0,75% van de WOZ-waarde					
	Heffingskortingen			Maximaal	
	Algemene heffingskorting			€ 2.265	
	Arbeidskorting			€ 3.249	

Informatiebron 4 – Vermogensrendementheffing VRH

Box 3: Belasting over sparen en beleggen 2018					
Van het vermogen is 30.000 vrijgesteld van belasting					
Over de eerste € 70.800 reken je met een fictief rendement van 2,017%					
Bij een vermogen tussen € 70.800 en € 978.000 is het rendement 4,326%					
En alles daarboven heeft een rendement van 5,38%					
	Vermogen		Rendement		Belasting
Voorbeeld: vermogen =	€ 150.000				
Heffingsvrij vermogen =	€ 30.000				
Rendenementsgrondslag =	€ 120.000				
Eerste schijf tot € 70.800	€ 70.800	2,02%	€ 1.428		
Tweede schijf is het restant	€ 49.200	4,33%	€ 2.128		
Vermogensrendementsheffing van 30%:		30%	€ 3.556	€ 1.067	

Informatiebron 5 – Inkomensverdeling in Nederland

Informatiebron 6 – de export van Nederland

Nederland exporteert het meest naar Duitsland, België, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Italië.

De export naar Oost-Europese lidstaten van de EU was € 26,1 miljard in 2015 (en was € 2,9 miljard in 1995).

De export naar de gehele EU was € 322 miljard in 2015 (en was € 92 miljard in 1995).

Informatiebron 7 – de Wereldwinkel is tegen protectionisme

In de Wereldwinkel gaan commercie en idealen hand in hand. De Wereldwinkel verkoopt authentieke producten met een hedendaags tintje uit ontwikkelingslanden.

Een 'eerlijke' prijs is een prijs waarbij de producent uit een ontwikkelingsland zoveel krijgt betaald als hij nodig heeft om van te leven én om weer eenzelfde product te maken.

Met protectionisme wordt bedoeld dat vanuit de EU de markttoegang voor producenten uit ontwikkelingslanden wordt belemmerd. De Wereldwinkels werken samen met Oxfam-Novib, een ontwikkelingsorganisatie.

bron: www.test-aankoop.be

Informatiebron 8 – procentuele opbouw consumentenprijs Oxfam chocolade reep

